

УДК 336.22:336.713(045)

ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

ЖАМ О.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і
аудиту,
ФЕСІОН В.О.,
студент,
Національний авіаційний університет
(м. Київ)

У статті проаналізовано питання оподаткування прибутку комерційних банків України. Розглянуто доходи та витрати банків за останні роки, процес їх оподаткування та недоліки даного питання в нашій країні. Також наведені точки зору різних авторів та запропоновані шляхи вирішення проблеми оподаткування комерційних банків.

Ключові слова: оподаткування; податок на прибуток підприємства; комерційний банк; страхові резерви комерційних банків.

В статье проанализированы вопросы налогообложения прибыли коммерческих банков Украины. Рассмотрены доходы и расходы банков за последние годы, процесс их налогообложения и недостатки данного вопроса в нашей стране. Также приведены точки зрения различных авторов и предложены пути решения проблемы налогообложения коммерческих банков.

Ключевые слова: налогообложение; налог на прибыль предприятия; коммерческий банк; страховые резервы коммерческих банков.

The article analyzes the taxation of profits of commercial banks in Ukraine. Considered income and expenses of banks in recent years, the process of taxation and disadvantages of this issue in our country. There are points of view of different authors and proposed solutions to the problem of taxation of commercial banks.

Key words: tax; tax on profit; commercial banks; insurance reserves of commercial banks.

Постановка проблеми. Місце банків у системі оподаткування розглядається з різних боків. З одного боку, комерційні банки можуть виступати у ролі посередників, здійснюючи перекази податкових платежів між платниками податків та державою, з іншого ж, – банки є платниками податків, оскільки сплачують більшу частину загальноприйнятих у країні податків на загальних засадах. Також вони виконують функції податкового і валютного контролю. Податкове регулювання банківської діяльності загалом визначають як цілеспрямований комплексний процес використання методів та інструментів впливу державної податкової політики на банківську діяльність з метою мотивування або стримування надання банківських послуг задля отримання значних соціально-економічних ефектів [1]. Слід відзначити, що у даному

формулюванні не враховуються особливості комерційних банків, тому це вони знаходяться в однакових умовах, як інші підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями оподаткування банків та проблемами їх регулювання у сфері податкового законодавства займалися С. Баруліна, М. Бутилькова, Н. Євченко, А. Крисоватий, В. Москалюк, О. Онисько, І. Сало, В. Сердюк, О. Сербина, А. Соколовська, Л. Шевчук. У той же час, досі залишаються не розкритими проблемні моменти оподаткування прибутку банку, а також наявна відсутність ефективної методики податкового навантаження на банківський сектор.

Метою статті є теоретичне узагальнення підходів до оподаткування комерційних банків, розгляд проблем та недоліків податкового навантаження банків та знаходження шляхів вирішення цих проблем, реалізація яких буде сприяти підвищенню ефективності функціонування комерційних банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливе місце в регулюванні банківської діяльності займає саме податок на прибуток, оскільки він займає перше місце у питомій вазі всіх податкових надходжень до бюджету. Відповідно до ст. 133 розділу III Податкового кодексу України, платниками цього податку є юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами. Ставка податку на прибуток банків не відрізняється від ставки податку на прибуток підприємств і становить 18 % [2].

Проведемо аналіз податку на прибуток від комерційних банків за статистичними даними Єдиного державного веб-порталу відкритих даних, що представлено нижче в таблиці [3].

Таблиця 1

Доходи та витрати банків України

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік*	січень–листопад 2016 року*
Доходи, тис. грн.	150449	168888	210201	199193	166143
Витрати, тис. грн.	145550	167452	263167	265793	185027
у тому числі податок на прибуток, тис. грн.	379	1 630	-2 383	-406	1545
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	4899	1436	-52 966	-66600	-18884

* Без урахування неплатоспроможних банків

На рис. 1 зображена порівняльна діаграма доходів та витрат комерційних банків України за період з 2012 р. по 1 січня 2016 р. Як видно з рис. 1 доходи банків у 2012–2013 роках перевищували витрати, а починаючи з 2014 р. темп зростання витрат значно перевищив темп зростання доходів, що в результаті призвело до їх збиткової діяльності. Головними причинами таких змін є нестабільний фінансовий та військовий стан у країні. Так у 2014 році витрати

комерційних банків збільшилися на 57,16 %, а доходи збільшилися всього на 24,5 % у порівнянні з попереднім роком. Це призвело до збитків у 52966 млн. грн. за результатами 2014 року. У 2015 році витрати збільшилися ще на 1 %, а доходи зменшилися на 5,24 %. Таким чином за результатами 2015 року сукупні збитки комерційних банків збільшилися на 24,61 % і склали 66,6 млрд. грн. Незважаючи на зменшення доходів на 16,6 % у 2016 році у порівнянні з 2015 роком, сукупні збитки значно зменшилися і склали 18 884 млн. грн. Таке зростання зумовлено значним скороченням витрат банків (наприклад, у 2016 році відрахування в резерви зменшилися на 59,3 % у порівнянні з 2015 роком) та закриттям багатьох неплатоспроможних банків.

Виходячи з даних Єдиного державного веб-порталу відкритих даних, ситуація з податковими надходженнями щодо податку на прибуток підприємств, що був сплачений комерційними банками за останні 5 років, зображена на рис. 2. Через нестабільний фінансовий стан у країні, у 2014 році відбулося різке зменшення надходжень від зазначеного податку. У 2016 році банками України було сплачено 1545 млн. грн. податку на прибуток, що свідчить про збільшення надходжень за цим податком у порівнянні з 2014–2015 роками.

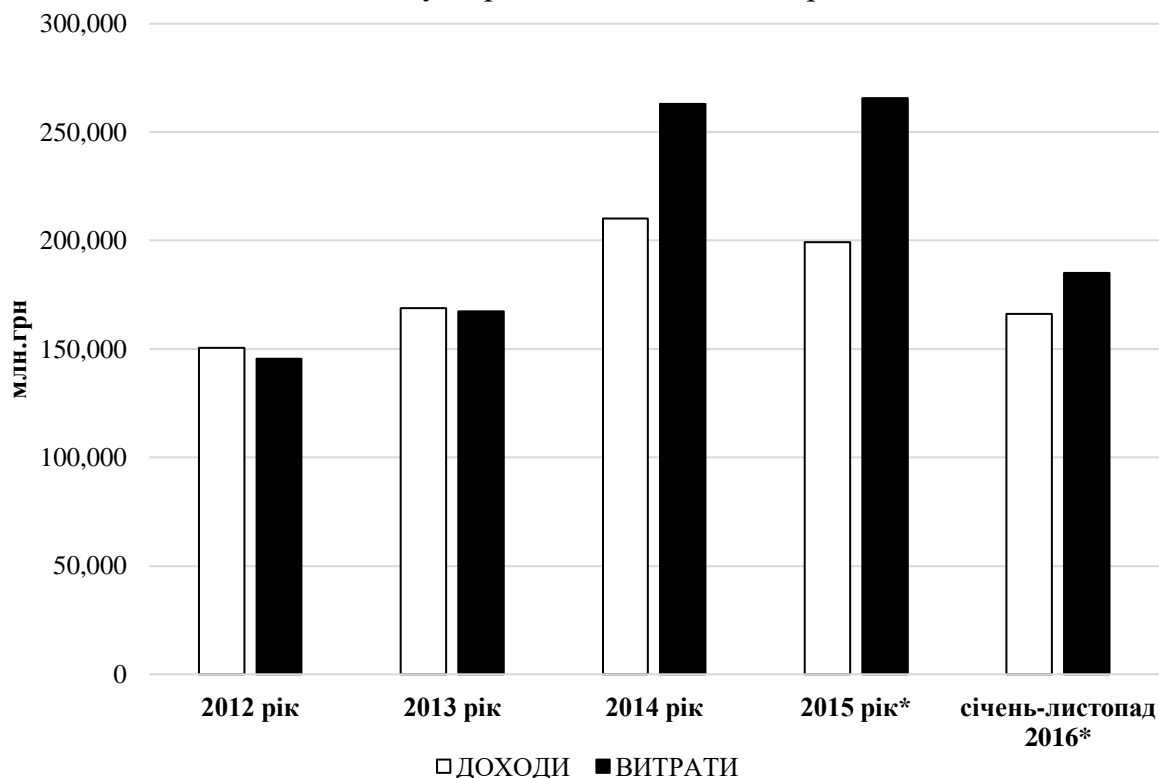

Рис. 1. Доходи та витрати банків України 2012–2016 рр.

Так, Н.П. Пашкурова у своїй роботі зазначає, що податкове навантаження банків збільшується за рахунок формування страхових резервів, вимоги до яких відповідають всім формальним ознакам податку, оскільки вони є обов'язковими, безповоротними і частково використовуються на фінансове забезпечення діяльності держави [4].

Кардинально іншої думки дотримується К.Ю. Молодик, він вважає, що ключовою пільгою при сплаті податку на прибуток для банків є можливість віднести збитки від формування страхових резервів на витрати [5].

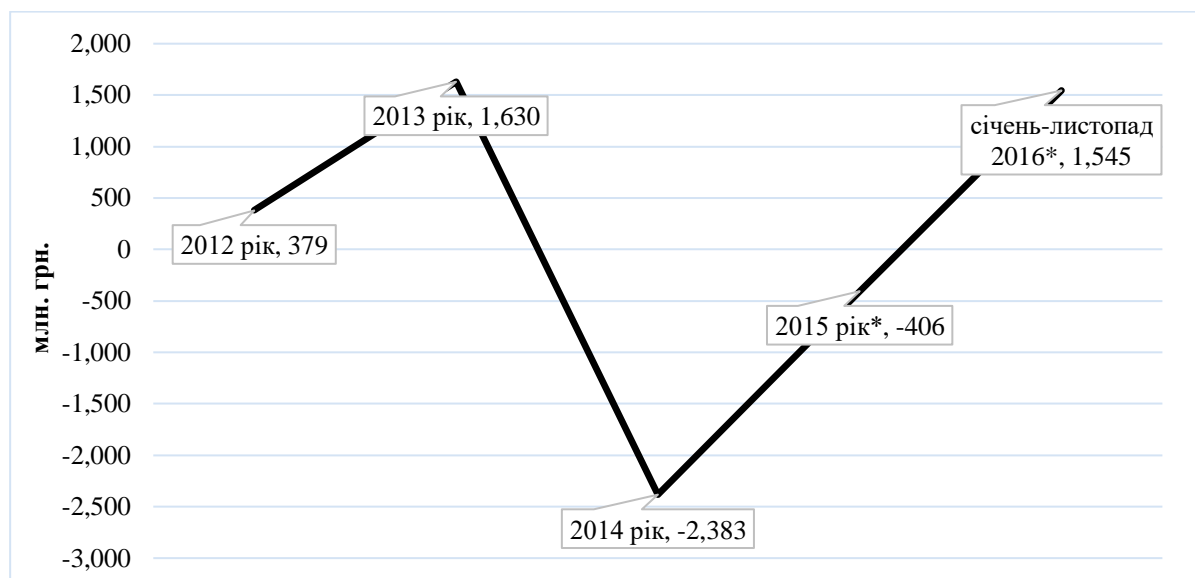

Рис. 2. Динаміка зміни податку на прибуток сплаченого комерційними банками України

Проте, не зважаючи на протилежність думок, можна стверджувати, що створення страхових резервів є однією з головних причин зменшення надходжень від сплати банками податку на прибуток протягом 2014–2015 років. Тому за рахунок зменшення відрахувань до резервів у 2016 р. надходження від податку на прибуток збільшилися.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищевикладене дослідження, маємо можливість зробити наступні висновки, що протягом 2016 року прослідковується тенденція до покращення цих показників у порівнянні з попередніми роками. На нашу думку, було б доцільно виокремити питання щодо механізму оподаткування банків із загального податкового законодавства. Варто звернути увагу і на використання зарубіжного досвіду, адже в багатьох країнах банківська діяльність регламентується окремим банківським кодексом, складовою якого є закон про оподаткування банків.

Також, необхідним є розгляд питання про оптимальний рівень навантаження для банків. Побудова принципово нової моделі оподаткування показала б необхідність банкам оцінювати ефективність заходів податкового управління, а державі – виявити банки, які потребують більш якісного контролю та регулювання.

Список використаних джерел:

1. Дзюба О.В. Податкове регулювання банківської діяльності в Україні та визначення його пріоритетних функцій / О.В. Дзюба // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. (Фінанси, грошовий обіг, кредит). – 2011. – №17/1.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Єдиний державний веб-портал відкритих даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: data.gov.ua

4. Пашкурова Н.П. Оподаткування прибутку комерційних банків: тенденції та проблемні аспекти [Електронний ресурс]: міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Соціум. Наука. Культура». – Режим доступу: <http://intkonf.org/pashkurovanp-opodatkovannya-pributku-komertsyynih-bankiv-tendentsiyi-ta-problemni-aspekti/>

5. Молодіко К.Ю. Податкові пільги як засіб впливу на розвиток комерційних банків / К.Ю. Молодіко // Наукові записки НаУКМА. – Т. 116. – Юридичні науки. – 2011.

The place of commercial banks in the system of taxation is viewed from different angles. On the one hand, commercial banks may act as intermediaries, making transfers of tax payments between taxpayers and the state. On the other, banks are taxpayers, since generally pay most of the taxes in the country in general terms. They also serve as the tax and currency control.

A special place in the regulation of banking takes income tax, as it occupies the first place in the relative weight of all tax revenues. In 2015, expenses increased by 1 %, while revenues decreased by 5.24 % compared with the previous year. Thus, according to the 2015 total loss of commercial banks increased by 24.61 % and totaled 66.6 billion. USD. Despite the decrease in revenues by 16.6 % in 2016 compared to 2015 year comprehensive loss greatly decreased and amounted to 18,884 million. UAH. This growth caused a significant reduction of costs banks, such as the 2016 allocations to reserves declined by 59.3 % compared to the year 2015, and the closing of many banks insolvent.

Analyzing the views of different authors who have considered this question, we can state that by forming insurance reserves, as they have all the features of the tax, the tax burden of banks increases. There is also another view, the essence of which is that the main benefits for income tax for banks are the ability to include losses from forming insurance reserves for expenses. However, despite the opposing views, we can say that the establishment of insurance reserves is a major cause of lower revenues from income tax for banks.

Taking into account foregoing research, have the opportunity to do next conclusions, that during 2016 there is a tendency to the improvement of these indexes in comparing to the previous years. In my opinion, it would be expediently to distinguish a question in relation to the mechanism of taxation of banks from a general tax law. It costs to pay attention to the use of foreign experience; in fact, in many countries bank activity is regulated by a separate bank code the constituent of that is a law on taxation of banks.

In addition, a necessity is consideration of question about the optimal level of loading for banks. Construction fundamentally new model of taxation would show a necessity to the banks to estimate efficiency of measures of tax management and to the state- to reduce banks that need more quality control and adjusting.